

РОСІЙСЬКО-БРАЗИЛЬСЬКІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ В 1992 – 1999 роках

У статті розглядається проблема співпраці Росії і Бразилії в 1990-і роки і причина її відносно слабого розвитку. Аналізується стан російсько-бразильських зв'язків на початку 1990-х років, основні зовнішньополітичні російські і бразильські пріоритети, їх спільні та відмінні завдання.

Російсько-бразильські взаємовідносини являють собою особливу сторінку в контексті співробітництва між Росією та країнами Латинської Америки у 1990-і роки. По-перше, зв'язки між Росією і найбільшою державою Південної Америки Бразилією мають давню і багату історію, оскільки Бразилія стала першою країною Латинської Америки, яку визнала Росія. По-друге, теза про культурно-цивілізаційну спорідненість та ідентичність політичних, соціально-економічних і духовно-культурних процесів, які проходили в Східній Європі та Латинській Америці починаючи з середини 1980-х років, найбільш чітко ілюструвалась прикладом саме Російської Федерації та Бразилії. По-третє, і Росія, і Бразилія – ключові регіональні держави, що претендували на роль ядер, центрів нових полюсів у багатополосному світі і виступали активними прихильниками його побудови. Актуальність дослідження полягає у можливості на прикладі конкретного російсько-латиноамериканського співробітництва більш повно осягнути зміст і сутність тих всесвітньо-історичних процесів, які розпочалися на рубежі 1980 – 1990-х і тривають донині.

Історіографія. У російській історіографії дана проблема представлена у роботах В.М. Давидова, Б.Ф. Мартинова, Н.Г. Зайцева, К. Майданика, А.Н. Глінкіна, А.І. Сизоненко, А.А. Сосновського, Я.Г. Шемякіна, А.В. Харламенко, В.П. Сударєва, Л.С. Посконіної, В.П. Тоцького тощо. Українська латиноамериканістика є досить молодою і на сьогодні проблема російсько-бразильського співробітництва 1990-х років в ній не представлена. Ряд досліджень [1-4] виконано авторами даної роботи.

Мета даної статті – розглянути проблеми співпраці Росії і Бразилії в 1990-і роки і проаналізувати причини її відносно слабого розвитку. **Задачі** дослідження: аналіз потенціалу російсько-бразильських зв'язків на початку 1990-х років, основних зовнішньополітичних російських та бразильських пріоритетів, їх спільні і відмінні завдання, результати політичного і економічного співробітництва 1990-х років.

Новизна роботи полягає у авторському дослідженні співпраці Росії і Бразилії в 1990-і роки і причин її відносно слабого розвитку. Методологію дослідження складають методи аналізу та синтезу, а також описовий та порівняльний. Автор дотримується принципів об'єктивізму та історизму.

Як відомо, після завершення «холодної війни» і розпаду соціалістичної співдружності перед Росією постала задача пошуку нових союзників на міжнародній арені, передусім для рівноправних взаємовідносин. Серед науковців та частини політиків поширилось уявлення про країни Латинської Америки як своєрідний стратегічний резерв російської дипломатії. Особливе значення при цьому надавалось російсько-бразильським взаємовідносинам. Такий пріоритет базувався, передусім, на уявленні про культурно-цивілізаційну спорідненість та ідентичність політичних, соціально-економічних і духовно-культурних процесів, які проходили в СРСР-Росії та Бразилії як представниках «країн-континентів», починаючи з середини 1980-х років. Порівняльний аналіз радянських і бразильських

реалій на шляху демократизації приводив дослідників [5, с. 64-65] до висновку, що багато проблем перехідного періоду від авторитаризму до демократії в політико-соціальной сфері та від сильно одержавленого господарства до ринкової моделі в обох країнах «накладаються» або збігаються одна з одною. При цьому приналежність Бразилії до капіталістичного світу і західної цивілізації вважалася перевагою [6, с. 56]. Іноді зіставлення мало абсолютний характер, як спроба прирівняти вибори Ф.А. Коллора президентом Бразилії та обрання Б.М. Єльцина до парламенту у 1989 р. [7].

Подібні порівняння були характерні не тільки для періоду перебудови та початку 1990-х років. Теза про подібність Росії та Бразилії стала одним з ключових аргументів на користь розширення найширшого двостороннього російсько-бразильського співробітництва. Доктор історичних наук А.Н. Глінкін відзначав, що теоретичний постулат про особливості дії глобальних закономірностей суспільного розвитку в державах-гігантах, про якісну відмінність цієї групи держав від інших груп країн: середніх, малих і міні-держав – не є відірваним від життя умовиводом, а відображає реалії світового розвитку, особливу роль цих держав у ньому (наприклад, постійні члени Ради Безпеки ООН, «велика сімка» і т.д.). Внаслідок цього саме належність Бразилії та Росії до групи держав-гігантів з урахуванням основних критеріїв виділення цієї групи і підходів програми міжнародних зіставлень ООН служила методологічною основою порівняльного аналізу цих двох країн, що представляють різні цивілізаційні формування. В.П. Тоцький, спираючись на методологію С. Хантінгтона, також при розробці футурологічних проєктів пропонував оперувати поняттями «держава-цивілізація», або «регіон-цивілізація». На думку вченого, Бразилію ми маємо право розглядати як державу-цивілізацію в Америці; при подібному підході більше уваги буде приділено не стільки загальним рисам, скільки відмінностям, особливостям розвитку великих держав [8, с. 38]. Значна частина дослідників була схильна розглядати навіть історію Росії та Бразилії як процеси хоч і не тотожні, але багато в чому схожі. Характерно, що теза про подібність Росії і Бразилії була характерною і для бразильської сторони. Заступник генерального секретаря з політичного та економічного планування МЗС Бразилії К.У. Фільо відзначав: «Між нашими країнами є велика схожість, як, наприклад, між Китаєм і Індією, хоча ті й перебувають на одному континенті. І Росія, і Бразилія зацікавлені в тому, щоб у світі розвивалися різнобічні відносини на принципах демократії і на основі ринкової економіки в рамках загальної демократизації. У Росії і Бразилії є спільні інтереси і в двосторонніх контактах, є хороші перспективи економічного співробітництва, тому що наші економіки ніби взаємодоповнюють одна одну. Ми зацікавлені в тому, щоб дипломатичні відносини мали більш відкритий характер, щоб не було однополюсності» [9, с. 45].

Таким чином, теза про культурно-цивілізаційну спорідненість та ідентичність політичних, соціально-економічних і духовно-культурних процесів, які проходили в Росії (СРСР) та Бразилії починаючи з середини 1980-х років, стала одним з ключових аргументів на користь необхідності розвитку найтіснішого російсько-бразильського співробітництва.

Ідея стратегічного партнерства, яке б впливало зі спільності завдань та пріоритетів обох країн на міжнародній арені, знайшла широке визнання не тільки серед науковців, але й серед політиків Росії та Бразилії. Справді, обидві країни виступали в 1990-і роки активними прихильниками формування багатополосного світу. Проте існувала певна відмінність: якщо Росія прагнула відновити свої традиційно сильні військово-політичні позиції як одного з полюсів у новому світі, то Бразилія була зацікавлена у посиленні своїх торгово-економічних позицій.

Ще з початком перебудови у СРСР бразильська сторона розглядала можливість розширення торгово-економічних відносин з соціалістичними країнами, широкого освоєння центрально- та східноєвропейського ринків. Звичайно, були і прагнення до

зміцнення політичних контактів (наприклад, широко дебатовалася концепція «Південь-Схід»). Але в основі лежав той самий принцип: зміна політичного обліку світового співтовариства, виникнення іншої соціальної кон'юнктури, поява нових «центрів сили» (а Бразилія активно прагнула стати одним з них) – все це диктувало нагальну необхідність шукати нові пріоритети і нових ділових партнерів на світовій арені. «Сьогодні Бразилія звертає свої погляди як на Захід, так і на Схід. І в цій новій системі політичних координат наші країни могли б зайняти гідне місце: ви – на Сході, ми – на Заході», – відзначав бразильський сенатор Ж. Кампос [10, с. 43]. К.У. Фільо визнавав, що бразильська дипломатія робить ставку на диверсифікацію відносин, підвищення ваги національної економіки, за рівнем якої Бразилія посідала десяте місце у світі [9, с. 44]. Саме тому торговельні зв'язки Бразилії в 1990-і роки базувалися на довгостроковій основі відносин з країнами Північної Америки, з Європейським Союзом і Тихоокеанським регіоном – одразу трьома ключовими центрами світової економіки, а не лише з традиційним партнером – США. З метою підвищення економічної самостійності Бразилії розпочалося створення економічного блоку в Південній Америці – на кшталт північноамериканського загального ринку – за участі Аргентини, Бразилії, Парагваю і Уругваю. Бразильський дослідник Ж. Моура відзначав, що з Росією відносини в 1990-і роки лише починали розвиватися і в цілому перспективи для співпраці існували [11, с. 38]. Іншими словами, Бразилія була зацікавлена у першу чергу в розвитку співробітництва з ключовими світовими державами з метою посилення власних економічних позицій, оскільки це відповідало курсу на здобуття економічного регіонального лідерства. Разом з тим гігант Південної Америки був зацікавлений у зміцненні своїх політичних позицій у інших регіонах світу.

Слід звернути увагу ще на один аспект. Бразилія, як і Росія, мала своєрідне «імперське» минуле. Як відзначав Б.Ф. Мартинов, ідея «Великої Бразилії» протягом багатьох десятків років, з часів міністра закордонних справ барона Ріо Бранко (1902 – 1912 рр.), була стрижневою у розвитку цієї країни, хоча модифікувалася відповідно до мінливих світових і регіональних обставин. Наповнюючи особливим змістом існування декількох поколінь бразильців, вона згуртовувала різноманітні в політичному, економічному та етнічному сенсі елементи бразильської нації в єдине ціле. Ця ідея, яка відіграла в цілому позитивну роль, не допустила розколу країни на «багатий південь» і «бідну північ», що в інших умовах здавалося б цілком природним. Ідея «Великої Бразилії», що пройшла значний еволюційний шлях розвитку, у сучасних умовах не протиставляла Бразилію решті світу. Країна намагалася знайти власний шлях у руслі основних світових тенденцій. Цей шлях, згідно з висловлюваннями представників бразильських правлячих кіл та академічного світу, передбачав створення стабільного демократичного суспільства з високорозвиненою економікою і високим ступенем соціальної захищеності населення. У міжнародних відносинах Бразилія вбачала себе неформальним лідером інтеграційного угруповання латиноамериканських держав, що несе рівну з високорозвиненими державами відповідальність за вирішення глобальних проблем сучасності. Протягом вже більш ніж 30 років Бразилія проводила на міжнародній арені політику, керуючись виключно власними національними інтересами [12, с. 21].

Наприкінці ХХ століття Бразилія увійшла до групи країн, що прагнули розширити своє представництво у світовому співтоваристві. На рубежі 1980 – 1990-х років у зв'язку з кардинальною трансформацією системи міжнародних відносин широко дебатовалася питання розширення складу Ради Безпеки ООН. Поступово визначився курс Бразилії на здобуття статусу постійного члена Ради Безпеки. Дане питання мало для бразильської зовнішньої політики дуже важливе значення, оскільки Бразилія відчувала себе світовою державою, одним з лідерів колишнього третього світу. У зв'язку з цим серед російських дослідників була поширена думка про доцільність сприяння з боку Росії прагненням держав, що динамічно розвиваються та перетворюються на регіональних лідерів, у

закріпленні їх позицій, зокрема шляхом підвищення статусу в рамках ООН. Таким чином, наявність спільних для Росії та Бразилії задач на міжнародній арені також стали фактором, що сприяв зближенню і розвитку співробітництва між двома країнами.

Розпорядження Президента РФ про підписання Угоди про основи взаємовідносин між Росією та Бразилією було підписано ще 24 вересня 1993 р. [13]. Проте кардинальні зрушення відбулись лише в листопаді 1997 р., коли новий очільник російського МЗС Є.М. Примаков, який став активно проводити курс на сприяння формуванню багатопольного світу, відвідав Бразилію з офіційним візитом. Як заявив тоді міністр закордонних справ Бразилії Л.Ф. Лампрейя, керівництво Бразилії розглядало цей візит як довгоочікувану можливість для того, щоб зміцнити російсько-бразильський діалог, позначити точки дотику між двома країнами і закласти фундамент якісно нових партнерських відносин, заснованих на взаємній довірі і повазі. В ході візиту було підписано ряд важливих документів.

У «Декларації про принципи взаємодії між Бразилією та Росією, спрямованої в ХХІ століття» [14] відзначався збіг позицій сторін у питаннях глобальних змін, що відбулися в світі з закінченням «холодної війни», і завдань, що стояли перед світовим співтовариством на етапі переходу до нового міжнародного порядку. У документі підкреслювалася необхідність створення збалансованої багатопольної системи міждержавних відносин, заснованої на принципах політичного плюралізму, захисту демократії і прав людини, стабільного розвитку, а також націленої на досягнення процвітання всього людства.

У «Спільній декларації» [15] сторони заявили про створення бразильсько-російської комісії зі співробітництва, яку очолили віце-президент Бразилії Марко Масіел і прем'єр-міністр Росії В.С. Черномірдин. Комісія мала визначати стратегію і основні напрями розвитку двосторонніх зв'язків у сферах політики, економіки, торгівлі, науки та техніки, промисловості, фінансів та інвестицій і т.д. Вона була покликана також координувати роботу інших відомств, які здійснювали діяльність у цьому напрямку, а крім того, залучати до співпраці представників підприємницьких кіл обох країн. Передбачалося, що перше засідання комісії відбудеться в квітні наступного року.

«Угода про співробітництво в галузі науки, техніки і технологій» [16, с. 217-226], підписана під час візиту, ставила за мету всебічне зміцнення двосторонніх зв'язків між зацікавленими інститутами і відомствами. Конкретно мова йшла про активізацію спільних науково-технічних досліджень і обмін обладнанням і матеріалами досліджень; про взаємний обмін вченими, дослідниками і спеціалістами та здійснення спільних програм і наукових проєктів; про організацію наукових семінарів; про обмін науковою, технічною та технологічною інформацією і про будь-які інші форми взаємодії, які мали спільно узгоджуватися.

«Угода про співробітництво в галузі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях» [17] охоплювала широке коло галузей, пов'язаних з вивченням космосу: космічну науку, дослідження навколомного простору, метеорологію, контроль за станом навколишнього середовища з космосу, космічне матеріалознавство, розвиток космічних засобів телекомунікацій та навігації, спільну діяльність зі створення, запуску та використання ракет-носіїв, а також вивчення можливостей виведення на орбіту супутників з території Бразилії російськими носіями (наприклад, однією з кращих у світі за своїм розташуванням вважається національна база в Алкантарі).

Нарешті, «Угода про співробітництво в галузі культури і освіти» [18] була націлена на широке взаємне поширення художніх і культурних цінностей обох країн. Вона передбачає обмін досвідом, результатами письменницької та артистичної праці, кінофільмами, мала сприяти розширенню прямих контактів між діячами культури Бразилії та Росії. У сфері освіти передбачалося розширювати викладання російської мови на території Бразилії та португальської – в Росії, чому, безсумнівно, мав служити

обмін фахівцями і викладачами. Таким чином, у другій половині 1990-х років було зроблено перші реальні кроки з налагодження широкого російсько-бразильського співробітництва.

Разом з тим не відбулося становлення реального стратегічного партнерства між Росією і Бразилією на міжнародній арені. Наприклад, для «Декларації про принципи взаємодії між Бразилією та Росією, спрямованої в XXI століття» характерні надзвичайно розмиті, узагальнюючі положення. Договір про партнерські відносини між Росією та Бразилією [18] було підписано лише 22 червня 2000 р. Латиноамериканський напрям в цілому також не набув для російської дипломатії пріоритетного значення.

Тоді ж, у другій половині 1990-х років, Бразилія перетворилася на провідного в Латинській Америці ділового партнера Росії. Розпад СРСР призвів до послаблення всієї системи взаємовідносин між обома країнами і значного скорочення обсягів їх господарських зв'язків. Перелом до їх зростання позначився лише в 1994 р. А з 1998 р. Бразилія займає перше місце в торгівлі Росії з латиноамериканськими державами. У сукупному експорті Бразилії позиції Росії так само помітно покращилися. Якщо ще на початку десятиліття серед країн – споживачів бразильських товарів – Росія займала майже 50-е місце, то наприкінці 1990-х років вона стабільно входила у другу десятку зовнішньоторговельних партнерів Бразилії. Крім того в середині 1990-х років почалася закладка фундаменту для більш солідного російсько-бразильського фінансового та науково-технічного партнерства. Одночасно намітилися серйозні зрушення у сфері військово-технічного співробітництва. У результаті в 1999 р. обсяг російсько-бразильської торгівлі досяг 906,2 млн доларів, ставши найбільшим за всі попередні роки співпраці обох держав (табл. 1) [20, с. 79].

Таблиця 1 – Торговля Росії з Бразилією в 1993 – 1999 рр. (млн дол.)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Експорт	60,9	77,2	107,7	109,1	146,3	177,2	194,3
Імпорт	113,9	192,8	359,4	204,4	468,1	655,4	711,9
Товарообіг	174,8	270,0	467,1	313,5	614,4	832,6	906,2

Однак, незважаючи на зростання російсько-бразильського товарообігу, його номенклатура продовжувала залишатися вузькою. Більш того, експорт Бразилії до Росії різко відрізнявся від вивозу в індустріально розвинені країни, які стали великими споживачами бразильської промислової продукції, включаючи машини й устаткування. На сировинні товари припадало лише 29% експорту Бразилії до Росії, у той час як на готові вироби – 57%. Для Росії Бразилія продовжувала представляти інтерес в першу чергу як виробник і постачальник цукру, кави, какао, сої, морожених курчат, тютюну. На сільськогосподарську продукцію припадало понад 90% імпорту з Бразилії. Росія була головним у світі споживачем бразильської розчинної кави. У російському імпорті з Бразилії фігурували також шкіряне взуття, біжутерія, предмети галантереї, газові плити, автомобільні шини. Що стосується більш складних у технічному відношенні виробів, то лише в 1995 р. були укладені контракти на постачання з Бразилії деяких видів медичного обладнання. Втім, провідні позиції в російських поставках на бразильський ринок також належали сировині і товарам з низьким ступенем обробки. Правда, їх асортимент зазнав істотних змін. Якщо в 1980-і роки основними статтями вивозу до Бразилії були нафта і нафтопродукти, то в 1990-і роки першість належала хімікатам, добривам і етиловому спирту. У російському експорті представлені були також свіжоморожена риба, кольорові метали, феросплави, газетний папір, горілка, деякі медичні препарати.

Були зроблені перші кроки зі створення більш надійного фінансового механізму російсько-бразильської торгівлі. Адже підприємці обох країн були змушені звертатися до надзвичайно дорогих послуг європейських чи американських банків, через які здійснювалися взаєморозрахунки. Щоб змінити такий порядок, «Банку ду Бразил» – найбільший банк, через який проходять розрахунки приблизно по чверті товарообігу Бразилії, в 1995 р. підписав угоду про співпрацю з шістьма російськими банками (Онексімбанк, Внешторгбанк, «Відродження», «Менатеп», Мосбизнесбанк, «Російський кредит»). Одним з результатів міжбанківського співробітництва стало надання КБ «Російський кредит» синдикованого кредиту на суму 21 млн дол., ініціатором якого виступила австрійська філія «Банку ду Бразил». У 1996 – 1997 рр. бразильський і російські банки провели кілька турів переговорів про спрощення системи платежів. У рамках виробленої схеми фінансування нових операцій вони, зокрема, зобов'язалися надавати гарантії національним фірмам на суму контракту, що укладається. На жаль, затяжна криза російської банківської системи звела нанівець багато перспективних напрацювань.

У цілому політичний прорив 1997 р. не супроводжувався торгово-економічним проривом. Об'єм товарообігу та інвестицій між двома країнами був незначним порівняно з іншими партнерами, не було створено правову базу співробітництва. Тодішній міністр зовнішніх справ Бразилії Л.Ф. Лампрейя відзначав, що зовнішня торгівля Бразилії у другій половині 1990-х років мала збалансований і диференційований характер в плані як географії, так і різноманітності товарообміну: 28% експорту припадало на країни Європейського союзу, 22 – на НАФТА, 21 – на держави Південної Америки і близько 20% – на азійські країни [8, с. 28]. Доля латиноамериканського регіону в зовнішній торгівлі Росії не перевищувала 4% (враховуючи офшорні зони). Таким чином, Росія і Бразилія протягом 1990-х років не стали одна для одної стратегічними партнерами у торгово-економічній сфері.

Загалом російсько-бразильські взаємовідносини протягом 1990-х років не відзначалися міцністю та динамізмом. Латиноамериканський вектор і за радянської доби не був для Москви пріоритетним, крах же СРСР призвів до тотального скорочення політичних та економічних зв'язків з країнами Південної Америки, зокрема Бразилією. Активізація політичного діалогу в 1997 р. була пов'язана з прихильністю керівництва обох країн концепції багатополосного світу і уявленням про спільність задач Росії та Бразилії на міжнародній арені, яка випливала з тези про паралельність їх історичного розвитку і типологічну подібність як країн-гігантів. Проте становлення реального стратегічного співробітництва так і не відбулося внаслідок різних політичних пріоритетів та незначного об'єму торгово-економічних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бредіхін А.В. Російсько-латиноамериканське співробітництво у 1992 – 1999 роках в контексті формування багатополосного світу / А.В. Бредіхін, Д.Д. Семенов // Історичні і політологічні дослідження. – 2010. – № 1-2. – С. 265-271.
2. Семенов Д.Д. Формування латиноамериканського напрямку зовнішньої політики Російської Федерації у 1992 – 1999 роках / Д.Д. Семенов // Вісник Донецького національного університету. – 2009. – № 2. – С. 215-224.
3. Семенов Д.Д. Цивілізаційний підхід в історичній регіоналістиці (на прикладі співпраці між країнами Східної Європи та Латинської Америки в 1990-і рр. / Д.Д. Семенов // Схід. – 2009. – № 9. – С. 93-97.
4. Семенов Д.Д. Цивілізаційний підхід як метод дослідження багатополосного світу: російсько-латиноамериканське співробітництво в умовах багатополосного світу / Д.Д. Семенов // Наука. Релігія. Суспільство. – 2009. – № 3. – С. 70-76.
5. Посконина Л.С. Перестройка: взгляд из Бразилии / Л.С. Посконина // Латинская Америка. – 1991. – № 4. – С. 56-66.

6. Окунева-Посконина Л.С. От авторитаризма к демократии: сравнительный анализ советских и бразильских реалий / Л.С. Окунева-Посконина // Латинская Америка. – 1992. – № 1. – С. 55-62.
7. Сосновский А.А. Бразилия: «демократический переход» завершен. Что впереди? / А.А. Сосновский // Латинская Америка. – 1990. – № 2. – С. 27-38.
8. Куда идет Бразилия?: [материалы круглого стола] // Латинская Америка. – 1996. – № 10. – С. 29-46.
9. Клодоалдо Угений Фильо. Бразилия и Россия преодолеют все трудности / Клодоалдо Угений Фильо // Латинская Америка. – 1993. – № 7. – С. 43-47.
10. С большим оптимизмом смотрю на перспективы нашего сотрудничества): интервью с бразильским сенатором Жулио Кампосом // Латинская Америка. – 1993. – №10. – С. 42-45.
11. Жерсон Моура. Неолиберализм не в состоянии решить серьезные социальные проблемы / Жерсон Моура // Латинская Америка. – 1993. – № 1. – С. 32-38.
12. Мартынов Б.Ф. Дилеммы безопасности для Латинской Америки и России / Б.Ф. Мартынов // Латинская Америка. – 1996. – № 10. – С. 17-21.
13. Распоряжение Президента РФ от 24 сентября 1993 г. № 656-рп «О подписании Договора об основах отношений между Российской Федерацией и Федеративной Республикой Бразилией» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravoteka.ru/pst/846/422950.html>
14. Декларация о принципах взаимодействия между Россией и Бразилией, устремленного в XXI век (Бразилия, 21 ноября 1997 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bestpravo.ru/fed1997/data02/tex12104.htm>
15. Совместное заявление о создании российско-бразильской Комиссии высокого уровня по сотрудничеству под руководством председателя Правительства Российской Федерации и вице-президента Федеративной Республики Бразилии (Бразилия, 21 ноября 1997 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bestpravo.ru/fed1997/data02/tex12103.htm>
16. Действующие международные соглашения о научно-техническом сотрудничестве. – М. : Департамент международного сотрудничества в образовании и науке Министерства образования и науки России, 2009. – 251 с.
17. Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Федеративной Республики Бразилии о сотрудничестве в исследовании и использовании космического пространства в мирных целях (Бразилия, 21 ноября 1997 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.roscosmos.ru/main.php?id=280&did=1096>
18. Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Федеративной Республики Бразилии о сотрудничестве в области культуры и образования (Бразилия, 21 ноября 1997 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravoteka.ru/pst/107/53298.html>
19. Договор о партнерских отношениях между Российской Федерацией и Федеративной Республикой Бразилией (Москва, 22 июня 2000 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.pravoteka.ru/pst/1/369.html>
20. Страны СНГ и ЛА. Становление политического и экономического сотрудничества / [В.М. Давыдов, Б.Ф. Мартынов, А.И. Сизоненко и др.] – М. : ИЛА РАН, 2001. – 244 с.
21. Луис Фелипе Лампрейя. Внешняя политика Бразилии и включение страны в мировое сообщество / Луис Фелипе Лампрейя // Латинская Америка. – 1998. – № 2. – С. 26-32.

А.В. Бредихин, Д.Д. Семенов

Российско-бразильские взаимосвязи в 1992 – 1999 годах

В статье рассматривается проблема сотрудничества России и Бразилии в 1990-е годы и причина его относительно слабого развития. Анализируется состояние российско-бразильских связей в начале 1990-х годов, основные внешнеполитические российские и бразильские приоритеты, их общие и отличные задачи.

A.V. Bredikhyn, D.D. Semenov

Russian-Brazilian Relations in 1992-1999

The paper addresses to the problem of cooperation between Russia and Brazil in the 1990's and the reason for their relatively underdeveloped. It examines the state of Russian-Brazilian relations in the early 1990's, the major Russian and Brazilian foreign policy priorities, their common and different challenges.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2011.